

GROEI

1

DE EERSTE SPOORLIJN IN NEDERLAND

Feest in Amsterdam en Haarlem	14
Pioniers in Engeland, Frankrijk en Duitsland	15
Nederland en België een aantal jaren samen	18
België gaat zijn eigen weg	19
De Nederlandse reactie op de Belgische spoorweg	20
De bestaande wateren en wegen van Nederland	24
Een gemankeerde pionier: de Rijnspoorweg	27

2

DE HOLLANDSCHE IJZEREN SPOORWEG-MAATSCHAPPIJ

De aanleg	31
Het rollend materieel	35
Het ontslag van Brade	41
Personeel	43
De dienstuitvoering	44
Verlenging van de spoorlijn	46
Stations	49
Bruggen	50
Financiën	52
De onteigeningswet	53
Epiloog	55

3

DE RIJNSPOORWEG

De aanleg	56
Rollend materieel en dienstuitvoering	59
Personeel	61
De overdracht van de Rijnspoorweg	62
Financiën	66
Verdere aanleg van de NRS	67
De brug over de IJssel	72
Techniek	74
Stations	75
De elektromagnetische telegraaf	77
Epiloog	80

4

PLANNEN, CONCESSIONS EN BUITENLANDERS

De veranderende rol van de overheid	82
Spoorwegen en oorlog	85
Gebrek aan initiatieven van de overheid	87
Plannen: het Noorden	87
Plannen: het Zuiden	91
Plannen die het wel haalden	93
Buitenlandse spoorwegen in Nederland	94
Stilstand	99
De regering neemt initiatief	100

5

DE OMMEKEER: AANLEG DOOR DE STAAT

De wet op de staatsaanleg	102
De organisatie van de aanleg door de Staat	104
De grote bruggen	106
De Zeeuwse lijn en de Belgen	111
Stations van de staatsaanleg	113
De tweede en derde wet op de staatsaanleg	115
Een kleine zelfstandige: de Centraalspoor	116
Financiën van de ncs	120
Een nog kleinere zelfstandige: Almelo-Salzbergen	121

6

DE MAATSCHAPPIJ TOT EXPLOITATIE VAN STAATSSPOORWEGEN

De wet op de exploitatie van het staatsnet	124
De Maatschappij tot Exploitatie van Staatsspoorwegen	127
Buitenlandse verbindingen van de Staatsspoorwegen	131
Financiën van de Staatsspoorwegen	136
Reorganisatie van het bedrijf	138

7

CONCURRENTEN VAN DE STAATSSPOORWEGEN

Nieuw elan bij de Hollandse Spoor	140
De Spoorweg-Maatschappij Leiden-Woerden	146
De Noord-Brabantsch-Duitse Spoorweg-Maatschappij	148
Financiën en bedrijf van de NBDS	150
De verbinding Londen-Berlijn	153

BLOEI

8

DE SPOORWEGEN WORDEN VOLWASSEN

Technische ontwikkeling	158
De stoomlocomotief: de Rhijnspoor	160
De Hollandse Spoor	162
De Staatsspoorwegen	165
De 'kleintjes': NCS en NBDS	167
Rijtuigen	168
Buitenlandse invloed	170
De invoering van de doorgaande rem	171
Buitenlandse spoorwegmaatschappijen in Nederland	173
Spoorwegen en posterijen	177

9

MIT NUTTELAND ONTSLOTEN

De lokaalspoorwegwet van 1878 en de gevolgen	178
Rollend materieel van de lokaalspoorwegen	188
De stoomtramwegen	191

10

MODERN OP WEG NAAR HET HOOGTEPUNT

De Nederlandse economie in de jaren 1870-1914	196
De enquête van 1881	201
De Nederlandse waterwegen	202
De leiders van de spoorwegen	203
De spoorwegen in de tachtiger jaren	205
Stations in Amsterdam en Rotterdam	208
Het einde van de NRS	211
De veerdienst Enkhuizen-Stavoren	215
Het koninklijk huis en de spoorwegen	217

11

COÖPERATIE EN CONCURRENTIE NA 1890 IN DE PRAKTIJK

De 'groten': ss en HSM	220
De 'kleintjes': NBDS en NCS	224
Verstandhouding ss-HSM	225
Reizigersvervoer	229
Goederenvervoer	230
Financiering en rentabiliteit	232
De verbindingen met Engeland	234
Spoortijd	239
De Hollandsche Electriche Spoorweg-Maatschappij	240
De Zuid-Hollandsche Electriche Spoorweg-Maatschappij	245

12

WERKEN BIJ HET SPOOR; EEN VASTE BAAN EN VASTE ARMOE?

Sociale politiek van de overheid	248
De opkomst van de vakbeweging	250
Werken bij het spoor	253
De opkomst van de vakbeweging bij het spoor	257
De eerste staking van 1903	258
De tweede staking	261
De parlementaire enquête	266

13

TECHNIEK ROND DE EEUWWISSELING

Hoogtij van de stoomlocomotief: de HSM	268
Werkspoor	272
De Staatsspoorwegen	273
NCS en NBDS	277
Personenrijtuigen	282
Goederenmaterieel	284

14

NAAR EEN MODERNE INFRASTRUCTUUR

Bovenbouw en seinwezen	288
Ongevallen	291
Bruggen	294
Stations en andere gebouwen	296
Elektriciteit als beweegkracht	303
Totale investeringen in de infrastructuur	307

NEERGAN G

15

DE SPOORWEGEN IN DE KNEL:

NEDERLAND TIJDENS DE EERSTE WERELDOORLOG

Oorlog	310
De spoorwegen en de mobilisatie	310
De spoorwegen in oorlogstijd	317
De 'fusie' van 1917	323
Grotere invloed van de Staat	326

16

DE MOEIZAME SAMENWERKING IN DE PRAKTIJK

Een nieuwe organisatie	330
De nieuwe exploitatie	333
Sociale politiek van de overheid	334
De arbeidsomstandigheden bij het spoor	336
Bezuinigingen	339
Financiën	341
Ongevallen	346
De rol van de vakbeweging	348
De oprichting van de N.V. Nederlandsche Spoorwegen	350
Een nieuwe directie	351

17

DE SPOORWEGEN IN HET DEFENSIEF;

CONCURRENTIE VAN WATER EN WEG

De economische situatie in Nederland in het Interbellum	354
Reizigersvervoer	357
Goederenvervoer	363
Het verkeer met Duitsland	368
Nieuwe spoorlijnen	369
De binnenscheepvaart	371
De uitbouw van het Nederlandse wegennet	372
De reactie van de spoorwegen	374
Maatregelen van de overheid	379
Het Nederlandse spoorwegennet in 1939	383
De schuldvraag	383
Enige cijfers	384

18

DE ELEKTRIFICATIE VAN HET SPOORWEGNET

Stoom versus elektriciteit	386
Baanverzwaring	393
Seinwezen	395
Nieuwe werken	398

19

DE ONSTUITBARE OPMARS VAN DE VERBRANDINGSMOTOR

De verbrandingsmotor op de rails	402
De locomotoren van de NS	403
De invoering van motorrijtuigen	406
De stroomlijnfrage	410
De Nederlandse Diesel-drieën	413
De Diesel-vijven	418
De nadagen van de stoomtractie	419

20

DE NV NEDERLANDSCHE SPOORWEGEN IN DE OORLOGSJAREN

10 mei 1940	427
Verhoudingen binnen het bedrijf	430
Hervatting van de dienst	431
Nieuwe werken	433
Rollend materieel	435
Groei van het vervoer	436
Oorlogstijd op het spoor	439
De positie van Goudriaan	443
Duitse eisen en de reactie van Hupkes	444
De spoorwegstaking	446
De financiering van de staking	447

21

OMHOOG UIT EEN DIEP DAL; HERSTEL NA DE OORLOG

De kwestie Goudriaan	452
De zuivering bij NS	455
Een nieuwe president-directeur	456
De schade bij de bevrijding	457
De Marshallhulp	460
Hervatting van de dienst	461
Het opsporen van vermist materieel en materiaal	464
Rollend materieel	465
De stoomlocomotief bij NS	466
Stationsbouw	468
Nieuwe werken	470
Exploitatie	471
Seinwezen en veiligheid	473

22

DE NEDERLANDSE SPOORWEGEN IN DE WERELD VAN HET TRANSPORT

Veranderend Nederland	476
De politiek van de Nederlandse Spoorwegen	477
De organisatie van het regionale busbedrijf	478
De positie van NS bij het goederenvervoer	480
Financiën	481
De mijnsluitingen en de gevolgen voor NS	482
Infrastructuur en stations	484
Elektrische tractie	487
Dieselelektrische tractie	491
Reisbureautreinen	495
Internationale samenwerking	496
Neergang	499

23

DE NIEUWE ROL VOOR DE SPOORWEGEN

De ruimtelijke ordening van Nederland	502
De reactie van NS	503
Verbetering van de infrastructuur	506
Rollend materieel	507
Reizigersvervoer	510
Goederenvervoer	512
Harmelen en de ATB	515
Een aanzet tot een nieuwe stationsarchitectuur	519

24

DE LAATSTE JAREN VAN DE 'OUDE' NS

Engeland, een voorbeeld?	522
Toekomstvisie van NS zelf	523
Nieuwe lijnen 'en nieuwe werken	525
De Betuweroute en de HSL-Zuid	531
Vernieuwende architectuur bij NS	532
Integratie van streek- en spoorvervoer	536
De verstandhouding met het personeel NS en de vakbonden	537
De problematische relatie NS-Overheid	539
Naar een nieuwe organisatie	541
	544

25

DE SPOORWEG IN DE 21STE EEUW: EEN NIEUWE TOEKOMST

De NV Nederlandse Spoorwegen	548
Een nieuwe wind bij NS	548
Financiën van NS	550
Rollend materieel	551
De dienstregeling	552
Andere activiteiten van NS	553
De regionale spelers op het spoor	554
NoordNed/Arriva	556
Syntus	558
RandstadRail	559
Connexion	561
Veolia Transport Nederland	561
Goederenvervoer	562
ProRail en de infrastructuur	564
Knelpunten in de infrastructuur	565
Nieuwe Werken	568
Veiligheid op het spoor	569
Nieuwe stationsgebouwen	570
De Betuweroute	571
De HSL-Zuid	572
De ov-Chipkaart	574
Een nieuwe toekomst	575

NOTEN	581
-------	-----

BIJLAGEN	602
----------	-----

AFKORTINGEN	610
-------------	-----

BRONNEN	612
---------	-----

LITERATUUR	613
------------	-----

INDEX	625
-------	-----